

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЗИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан фізичного факультету

проф. Лазур В. Ю.

«_30_» _червня_ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Галузь знань	10 Природничі науки
Спеціальність	104 Фізика та астрономія
Освітня програма	Фізика та астрономія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія» для здобувачів першого рівня вищої освіти галузі знань 10 «Природничі науки» спеціальності 104 «Фізика та астрономія».

Розробник: к.філ.н. доцент кафедри філософії Уляна МАРАСВА

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри філософії
протокол № 11 від 29 червня 2022 року

Завідувач кафедри д.філос.н., доц. Василь ЛЕВКУЛИЧ

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук
протокол № 9 від 30 червня 2022 року

Голова науково-методичної комісії д.пед.н., доц. Олена ПОПАДИЧ

© Уляна МАРАСВА., 2022 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2022 р.

**1.ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ»**

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом
	Денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 90	2-й -
Кількість модулів – 2	Семестр:
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год самостійної роботи студента – 2 год	3-й -
	Лекції:
	24 год. -
	Практичні (семінарські):
	20 год. -
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:-
	- -
Форма підсумкового контролю: комплексний	Самостійна робота:
	46 год. -

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ»

Метою вивчення навчальної дисципліни «Філософія» є формування у студентів цілісного уявлення про специфіку філософського знання, розуміння багатоваріантності шляхів культурного і цивілізаційного поступу людства та власне ставлення до них, особливості вирішення світоглядних запитів ХХІ століття, розкриття творчої ролі філософії в сучасній культурі.

Предметом вивчення дисципліни є філософія як феномен культури, світовий історико-філософський процес, включаючи дослідження граничних засад людської життєдіяльності.

Основними завданнями дисципліни «Філософія», що забезпечують досягнення мети та формування програмних результатів навчання є наступні:

- ✓ сформувані у студентів чітке уявлення про специфіку філософії як форми суспільної свідомості, про поняття, категорії та методи філософії, основні проблеми пізнання, специфіку наукового пізнання, про історію філософської думки та сучасні проблеми філософії, що допоможе студентам самостійно орієнтуватися у багатоманітні філософського знання;
- ✓ ознайомити студентів з філософською україністикою, проаналізувати ментальні особливості національно-світоглядної культури України в контексті світового філософського процесу;
- ✓ формувати і поглиблювати філософсько-світоглядну культуру студентів та адекватну ціннісну оцінку явищ дійсності сприяти розвитку здібностей до творчого мислення студентів, самостійного аналізу складних явищ соціокультурного життя;
- ✓ уміння застосовувати філософську методологію для розв'язання професійних завдань;
- ✓ синтезувати знання фундаментальних та прикладних наук для професійного зростання.

Відповідно до освітньої програми «Фізика та астрономія» вивчення дисципліни «Філософія» (ОК 03) сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких **компетентностей**:

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми з фізики та/або астрономії у професійній діяльності або у процесі подальшого навчання, що передбачає застосування певних теорій і методів фізики та/або астрономії і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

- ✓ **К 01.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ✓ **К 04.** Здатність бути критичним і самокритичним.
- ✓ **К 06.** Навички міжособистісної взаємодії.
- ✓ **К 11.** Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ✓ **К 14.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

- ✓ **К 15.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, їх місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності (ФК)

- ✓ **К26.** Розвинуте відчуття особистої відповідальності за достовірність результатів досліджень та дотримання принципів академічної доброчесності разом з професійною гнучкістю.
- ✓ **К27.** Усвідомлення професійних етичних аспектів фізичних та астрономічних досліджень.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ»

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Філософія» є опанування наступних навчальних дисциплін (НД) освітньої програми «Фізика та астрономія»:

ОК 1. Ділова українська мова

ОК 4. Історія та культура України

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Фізика та астрономія» вивчення навчальної дисципліни «Філософія» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Мати базові навички самостійного навчання: вміти відшукувати потрібну інформацію в друкованих та електронних джерелах, аналізувати, систематизувати, розуміти, тлумачити та використовувати її для вирішення наукових і прикладних завдань.	ПР08
Знати і розуміти роль і місце фізики, астрономії та інших природничих наук у загальній системі знань про природу та суспільство, у розвитку техніки й технологій та у формуванні сучасного наукового світогляду.	ПР17
Знати та розуміти необхідність збереження та примноження моральних, культурних та наукових цінностей і досягнень суспільства.	ПР19
Знати і розуміти свої громадянські права і обов'язки, як члена вільного демократичного суспільства, мати навички їх реалізації, відстоювання та захисту.	ПР20
Розуміти значення фізичних досліджень для забезпечення сталого розвитку суспільства.	ПР22
Розуміти історію та закономірності розвитку фізики та астрономії.	ПР23
Розуміти місце фізики та астрономії у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.	ПР24

Мати навички самостійного прийняття рішень стосовно своїх освітньої траєкторії та професійного розвитку.	ПР25

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Філософія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Здобувач має розуміти рівні, форми, принципи методи та засоби пізнання, категорії діалектики та їх співвідношення з поняттями спеціальних наук та вміти використовувати їх як в процесі навчання, так і в професійній діяльності; логічно аргументувати результати дослідження у професійній сфері; засвоїти навички роботи з професійною та філософською літературою, пошуку та систематизації знань для розробки самостійних творчих проєктів.	ПР08
Здобувач має знати загальні закономірності становлення світогляду, критерії його науковості, предметне поле філософії та її впливу на становлення основних категорій буття; використовувати набуті знання в фаховій комунікації, у взаємодії філософії і природничих наук.	ПР17
Здобувач має розуміти світоглядні засади соціального буття людини, морально-етичні та естетичні його виміри та вміти використовувати їх концептуальні положення в практичній діяльності; застосовувати загально визначені норми моралі у комунікації з іншими, демонструвати загально людські цінності, толерантність, повагу до альтернативної думки, аргументувати свою думку при вирішенні проблемних питань.	ПР19
Здобувач має сформувані понятійно-категоріальний апарат соціально-філософських уявлень, вміти аналізувати соціальні процеси і явища в сучасному глобалізованому просторі, засвоїти основи демократичного суспільства, його гуманізації та критерії визначення своєї громадянської позиції.	ПР20
Здобувач має навчитися аналізувати сучасний стан і перспективи розвитку філософії і науки, володіти принципами і методами аналітичної філософії та синергетики, розуміти вплив наукового прогресу на перспективи розвитку сучасного суспільства.	ПР22
Здобувач має засвоїти основні філософсько-світоглядні уявлення історичних етапів розвитку наук про природу і філософії, розуміти їх взаємовплив та предметне сциєнтистське поле досліджень, володіти основною науковою методологією.	ПР23
Здобувач має знати основні критерії науковості філософського знання та його місця в системі природничих наук; володіти системними знаннями побудування наукової методології та її значення для професійного розвитку.	ПР24
Здобувач має навчитися самостійно приймати рішення у визначенні основних принципів і методів навчання в оволодінні знаннями для свого власного професійного розвитку, у виборі ціннісно-світоглядних орієнтацій, норм поведінки та комунікації.	ПР25

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- залік;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

У процесі викладання навчальної дисципліни «Філософія» передбачене застосування як академічних, традиційних, так і проблемно-орієнтованих, інноваційних інтерактивних навчальних технологій. У процесі виконання студентом самостійної роботи перевага надається ініціативному самонавчанню, що дозволяє магістру в межах загальних тем обирати і досліджувати проблемні питання за інтересами.

При викладанні дисципліни «Філософія» застосовувалися як традиційні, так і інноваційні та інтерактивні форми занять: проблемна лекція, лекція-конференція, семінар-дискусія, семінар-конференція. Метою таких форм навчання є формування та удосконалення: навиків творчого осмислення інформації та креативних підходів до її презентації; вміння правильно висловлюватися й аргументувати власну думку; здатності до конструктивного діалогу; критичного мислення, особистісних характеристик (толерантність, комунікабельність, повага до альтернативної думки) тощо.

Перевірка рівня навчальних досягнень студентів з дисципліни «Філософія» здійснюється на основі результатів **поточного, модульного та підсумкового (залік) контролів.**

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

За умов кредитної технології навчання контроль успішності студентів поділяється на:

- **поточний контроль**, який здійснюється викладачем безпосередньо в ході вивчення дисципліни на лекціях (фронтальне опитування), практичних заняттях (усний, письмовий, комбінований, тестовий, практичний, презентація).

Оцінюються:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- активність у дискусіях, вміння аргументувати власну позицію;
- виконання практичних завдань;
- контрольні тестування;
- підготовка усних доповідей;
- підготовка презентації та її захист.

Максимальна оцінка поточного контролю становить 60 балів.

- **модульний контроль успішності**, який здійснюється з метою оцінки рівня засвоєння студентом програми навчальної дисципліни (письмове тестування).
- **підсумковий семестровий контроль**: 100 % семестрової оцінки. За умови успішного виконання у визначені терміни усіх форм роботи протягом вивчення дисципліни студент отримує залік шляхом накопичення балів (автоматично).

Форма підсумкового семестрового контролю: залік.

Таблиця 1.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	К-сть	Максимальна кількість балів (сумарна)	К-сть	Максимальна кількість балів (сумарна)
Семінарські заняття	6	30	6	30
Письмове тестування /поточна контрольна робота	6	25	6	25
Реферат / усна доповідь	1	5		
Презентація			1	5
Модульна контрольна робота	1	40	1	40
Разом		100		100

Модульне контрольне оцінювання (МКО) проводиться в письмовій формі. Завдання для МКО включає два теоретичні питання (кожне оцінюється до 10 балів), і двадцять тестових завдань (до 20 балів). *Максимальна кількість балів за МКО – 40.*

Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100 балів (табл. 2).

Таблиця 2.

Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
7	7	7	7	8	8	8	8		

Модуль 2

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	40	100
8	8	8	8	8	10	10		

Допуск студента до підсумкового контролю знань здійснюється відповідно до діючих в університеті вище зазначених положень.

Підсумковий контроль (залік) проводиться у відповідності розкладу заліково-екзаменаційної сесії, в комплексній (або усній) формі.

Підсумковий контроль проводиться за навчальним матеріалом, визначеним цією робочою навчальною програмою у повному обсязі.

Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Бали, отримані студентом конвертуються в підсумкову оцінку з дисципліни у відповідності до шкали оцінювання (таблиця 3).

Таблиця 3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала ЄКТС	Диференційована шкала	Недиференційована шкала	Мін.бал- макс.бал
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре		82-89
C			74-81
D			64-73
E	Задовільно		60-63
Fx	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F			0-34

Критерії оцінювання поточного та підсумкового семестрового контролів

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни, є:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- характер відповідей на поставлені питання (вичерпність, чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння оперувати фаховою інформацією, і насамперед визначеною обсягом програми цієї навчальної дисципліни;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- здатність формулювати власні аналітичні висновки та оцінки різних аспектів предмету вивчення цієї дисципліни.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до філософії

Тема 1. Філософія, її коло проблем

Філософія та світогляд. Світогляд і світовідчуття, світосприйняття і світорозуміння. Життєво-буденний та теоретичний світогляд. Історичні типи світогляду: міф, релігія, науковий світогляд, філософський світогляд. Специфіка філософського світогляду, причини його виникнення. Місце філософії в системі культури. Філософія і наука. Основні теми філософських роздумів: світ і людина, сутність і зміст людського існування.

Тема 2. Предмет та функції філософії

Предмет філософії. Концепції походження філософії. Філософія як дослідження світоглядних проблем засобами раціонального мислення. Основне коло філософських питань. Основне питання філософії. Головні напрями у філософії. Проблема методу в філософії як теоретичне узагальнення прийомів і засобів пізнання та його історичного досвіду.

Функції філософії. Світоглядна, гносеологічна, методологічна, аксіологічна, евристична та ін. функції філософії. Соціальна спрямованість філософського знання. Сутність загальнолюдських цінностей у філософії. Людина як найвища цінність. Місце й роль філософії у сучасному суспільному житті.

Змістовий модуль 2. Історія філософії

Тема 3. Філософія Стародавнього світу

Зародження філософської думки. Економічні, соціальні, культурні передумови появи філософії у країнах Стародавнього світу.

Філософія Стародавньої Індії. Особливості філософії Стародавньої Індії. Ведична та епічна література про людину, її походження та існування. Основні релігійно-філософські вчення: джайнізм, чарвака-локаята, буддизм, йога та ін.

Стародавня Китайська філософія. Зародження філософії у Стародавньому Китаї. Особливості філософії Стародавнього Китаю. Основні філософські школи Стародавнього Китаю: конфуціанство, даосизм, моїзм, легізм та ін.

Антична філософія. Своєрідність філософії Стародавньої Греції: досократичного, класичного, елліністичного періодів античності. Вчення про буття (Мілетська школа). Вчення Геракліта Ефеського. Вчення про рух (Елейська школа). Софісти. Людина як міра усіх речей (Протагор). Самопізнання та належне існування (Сократ). Людина як мікрокосм, атомізм Демокрита. Платонізм та неоплатонізм. Становлення античної діалектики. Аристотель як систематизатор античної філософії. Елліністично-римська філософія.

Тема 4. Філософія Середньовіччя і доби Відродження

Особливості філософії Середньовіччя. Розвиток християнства у Західній Європі. Апологетика, патристика, схоластика. Суперечка про природу понять: реалізм і номіналізм. Вчення Томи Аквінського про єдність душі і тіла, про двоїстість істоти, про співвідношення релігії, філософії і науки.

Характерні риси філософії епохи Відродження. Гуманізм та антропоцентризм. Натурфілософія Відродження; пантеїзм; повернення до первісного розуміння сутності діалектики. Геліоцентризм і вчення про нескінченність Всесвіту (Джордано Бруно, Микола Кузанський).

Реформація, її ідеї (Томас Мюнцер, Мартин Лютер, Жан Кальвін).

Тема 5. Філософія Нового часу

Особливості розвитку філософії Нового часу. Наукові відкриття (Микола Коперник, Галілео Галілей, Ісаак Ньютон) та зміна суспільно-економічних відносин. Проблеми онтології та гносеології у філософії видатних мислителів Нового часу.

Філософія Френсіса Бекона і Томаса Гоббса. Проблема методу пізнання у філософії Френсіса Бекона, теоретичне обґрунтування емпіризму, досвідно-індуктивного методу. Критика схоластики. Механіцизм. Теорія абстрактно-ідеальної моделі суспільства.

Раціоналізм Нового часу: Рене Декарт, Бенедикт Спіноза, Готфрід Вільгельм Ляйбніц. Дуалізм Рене Декарта та його дедуктивний метод. Теорія вроджених ідей. Вчення про субстанцію. Монадологія Готфріда Вільгельма Ляйбніца.

Сенсуалістична філософія Джона Локка, Джорджа Берклі, Девіда Юма. Сенсуалістична теорія Джона Локка, вчення про первинні та вторинні якості. Заперечення вроджених ідей. Агностицизм.

Філософія Просвітництва. Проблема людини у філософії Просвітництва (Шарль Луї де Монтеск'є, Франсуа Вольтер, Жан Жак Руссо). Французький матеріалізм, його розуміння людини і суспільства (Жюльєн Офре де Ламетрі, Клод Андріан Гельвецій, Поль Анрі Гольбах, Дені Дідро).

Тема 6. Німецька класична філософія

Місце і роль німецької класичної філософії в розвитку світової філософської думки. Загальні риси німецької класичної філософії та основні проблеми: науковість філософії, онтологія, гносеологія філософської антропології, філософія історії, філософія права і т. д.

Філософія Іммануїла Канта. Докритичний та критичний періоди у філософії Іммануїла Канта. Категоричний імператив.

Філософська система Йоганна Готліба Фіхте. Суб'єктивно-ідеалістична діалектика.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель, його філософська система та метод. Розробка діалектичного методу мислення і світорозуміння. Об'єктивний ідеалізм. Протиріччя між системою і методом. Абсолютна ідея (система категорій, що саморозвиваються). Діалектичний зміст абсолютної ідеї. Принципи і закони діалектики.

Антропологічний матеріалізм Людвіга Андреаса Фойєрбаха. Проблема людини та категорія «людська природа» у філософії Людвіга Андреаса Фойєрбаха. Критика гегелівського ідеалізму та релігії.

Тема 7. Сучасна світова філософія

Особливості сучасної філософської думки. Плюралізм течій сучасної філософії. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії кінця XIX– початку XX ст. Захист і оновлення класичних філософських традицій.

Позитивізм: його сутність та еволюція. Сцієнтизм. Позитивізм Огюста Конта. Різновиди позитивізму: емпіріокритицизм (Ернст Мах, Ріхард Авенаріус), неопозитивізм, постпозитивізм (Карл Поппер, Томас Кун, Імре Лакатос, Пол Карл Фейєрабенд).

Екзистенціально-антропологічна філософія. Проблема раціонального та ірраціонального. Ірраціоналістичний і містичний підхід у філософському аналізі (Артур Шопенгауер, Фрідріх Вільгельм Ніцше, Вільгельм Дільтей). Філософські проблеми психоаналізу (Зігмунд Фройд, Карл Густав Юнг, Еріх Фромм, Альфред Адлер). «Екзистенціальна філософія» та її різновиди (Серен К'єркегор, Мартин Гайдеггер, Альбер Камю, Жан-Поль Сартр, Карл Ясперс). Життя і смерть, сенс існування, проблема свободи.

Релігійна філософія. Еволюція релігійної філософії ХХ ст.: традиціоналізм і спроба оновлення. Методи релігійного осмислення дійсності. Предмет і головне питання релігійної філософії. Сучасна нехристиянська релігійна філософія.

Неотомізм (Етьєн Анрі Жільсон, Жак Марітен та ін.). Персоналізм (Едгар Шеффідл Брайтмен, Еммануель Муньє та ін.). Католицький модернізм Тейяра де Шардена.

Російська релігійно-ідеалістична філософія. Філософія космізму Миколи Федорова. Метафізика Всеєдності (Вл. Соловйов, П.Флоренський, С. Франк, Л. Карсавін). «Філософія нової релігійної свідомості» (Л. Шестов, Н. Лосський, М. Бердяєв, Д. Мережковський, В. Розанов). Екзистенціалізм Л. Шестова як внутрішня криза релігійної філософії.

Тема 8. Філософія України

Зародження та особливості української філософської думки. Становлення й розвиток світогляду давніх слов'ян: давньо-слов'янська міфологія, запровадження християнства та філософська думка Київської Русі.

Розвиток філософії в духовній культурі України XIV–XVII ст.. Агіографія. Гуманістичні ідеї (Юрій Дрогобич, Павло Русин із Кросна, Лукаш із Нового міста. Станіслав Оріховський). Реформаційні ідеї в Україні. Українські полемісти (Мелетій Смотрицький, Іван Вишенський). Острозький культурно-освітній центр (Герасим Смотрицький та ін.). Братські школи. Філософія Києво-Могилянської академії (Петро Могила, Теофан Прокопович, Інокентій Гізель та ін.).

Філософія Григорія Сковороди. «Філософія серця». Теорія «Сродності праці».

Українська філософія XIX–початку ХХ ст.. Поширення ідей західноєвропейської (німецької) філософії (Йоган Шад, Петро Лодій, Орест Новицький, Сильвестр Гогоцький та ін.). «Філософія серця» Памфіла Юркевича. Український романтизм (Михайло Максимович, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш та ін.). Філософські ідеї Тараса Шевченка. Соціально-філософські погляди Лесі Українки, Михайла Драгоманова, Івана Франка.

Новітня українська філософія. Філософія періоду відродження українського духовного життя (Володимир Винниченко, Михайло Грушевський, Василь Зеньківський та ін.). Філософія національної самобутності (Дмитро Донцов, В'ячеслав Липинський). Філософська спадщина Володимира Вернадського та Дмитра Чижевського. Шістдесятники (Павло Копнін, Володимир Шинкарук та ін.). Розробка філософських проблем у сучасній Україні. Філософські ідеї представників Закарпаття.

Змістовий модуль 3. Теоретична філософія

Тема 9. Філософський зміст проблеми буття

Філософський зміст категорії «буття». Співвідношення категорій «буття», «субстанція», «матерія». Характеристика буття як філософської категорії. Поняття буття, його історичний генезис. Основні форми буття. Буття речей, процесів і станів природи.

Буття людини як фундаментальна проблема філософії. Суспільне та індивідуальне буття. Проблема єдності світу.

Філософський зміст категорії «матерія». Формування і розвиток науково-філософського поняття матерії. Філософське визначення категорії «матерія». Сучасна наука про складну систему організації матерії та її властивості.

Спосіб та форми існування матерії. Рух як спосіб існування матерії. Саморух – вияв внутрішньої активності матерії. Види руху. Простір і час як форми існування матерії.

Властивості простору і часу. Сучасні природничо-наукові теорії простору і часу і їх філософське значення.

Тема 10. Свідомість: її походження і сутність

Проблема свідомості в історії філософії. Матеріалізм, ідеалізм та дуалізм щодо розуміння природи свідомості.

Виникнення і генезис свідомості. Сучасні наукові уявлення на виникнення і розвиток свідомості. Генезис форм відображення на неорганічному, органічному та соціальному рівні розвитку матерії. Характер відображення. Передумови виникнення свідомості. Свідомість і мислення. Мислення і мова.

Сутність та структура свідомості. Рівнева структура свідомості: підсвідомість, усвідомлення, надсвідомість (інтуїція, осяяння, прозріння тощо), самосвідомість. Структура свідомості за компонентним складом: знання, пам'ять, норми, цінності, самосвідомість, воля, емоції і почуття. Структура свідомості за суб'єктивним складом: індивідуальна, групова, етнічна, класова, масова, суспільна, загальнолюдська.

Творча активність свідомості та її основні функції. Творчий характер свідомості. Пізнавальна, акумулятивна, аксіологічна, творча, комунікативна та ін. Функції свідомості.

Тема 11. Діалектика та її альтернативи

Історичні форми і особливості діалектики. Зародження діалектики. Історичні форми діалектики: антична діалектика, діалектика середньовіччя, діалектика Нового часу, діалектика класичної німецької філософії, марксистська діалектика, сучасні західноєвропейські ірраціоналістичні концепції діалектики. Альтернативи діалектики.

Поняття діалектики, її основні принципи. Діалектика як один із методів філософії. Принципи розвитку і зв'язку, принцип конкретно-історичного підходу у вивченні явищ, принцип виявлення основної ланки у ланцюгу історичних подій, принцип єдності історичного і логічного, абстрактного і конкретного та ін.

Категорії діалектики. З історії вчення про категорії. Про співвідношення філософських категорій і понять спеціальних наук. Основні категорії діалектики: одиничне, особливе, загальне; зміст і форма; причина і наслідок; необхідність і випадковість; можливість і дійсність; система, елемент, структура.

Закони діалектики. Гносеологічна природа закону. Закон єдності і боротьби протилежностей. Закон взаємопереходу кількісних і якісних змін. Закон заперечення заперечення.

Тема 12. Пізнання як предмет філософського аналізу

Гносеологічна проблема в історії філософської думки. Пізнаваність світу і його законів в історії філософії. Агностицизм.

Поняття пізнання і його змістовні складові. Основні принципи теорії пізнання. Рівні та форми пізнання. Види пізнання. Процес пізнання та його елементи: суб'єкт пізнання, об'єкт пізнання, посередники пізнання (засоби пізнання як матеріального так і ідеального характеру).

Практика як специфічно людський спосіб освоєння світу. Поняття практики. Види практичної діяльності. Функції практики.

Проблеми істини у філософії. Об'єктивність істини. Абсолютна та відносна істина. Конкретність істини. Форми істини (буденна, наукова, моральна та ін.) Сучасні концепції істини (релятивізм і догматизм). Критерії істини.

Тема 13. Методологія наукового пізнання

Наука як вища форма раціонального пізнання. Поняття науки. Становлення і розвиток науки. Специфіка наукового пізнання. Етичні норми і цінності науки. Наукова картина світу.

Емпіричні методи наукового пізнання. Спостереження. Опис. Порівняння. Вимірювання. Експеримент.

Емпіричні та теоретичні методи наукового пізнання. Абстрагування. Аналіз. Синтез. Індукція. Дедукція. Аналогія. Історичний і логічний методи пізнання. Моделювання.

Теоретичні методи наукового пізнання. Метод сходження від абстрактного до конкретного. Метод ідеалізації. Метод формалізації. Аксиоматичний і математичний методи.

Основні форми наукового пізнання. Емпіричний факт. Проблема. Ідея. Гіпотеза. Доказ гіпотези. Концепція. Теорія.

Змістовий модуль 4. Соціальна філософія і філософія людини

Тема 14. Суспільство як предмет філософського аналізу.

Поняття суспільства. Основні підходи до розуміння суспільства: натуралістичні, соціальний дарвінізм, органічна школа, расово-антропологічні школи, ідеалістичні концепції, історико-матеріалістичні. Суспільні відносини. Сфери суспільного життя.

Суспільство і природа. Природа як об'єкт філософського аналізу. Географічне середовище та його роль у житті суспільства. Екологічні проблеми, засоби їх розв'язання. Народонаселення – передумова та суб'єкт історичного процесу.

Людина як предмет філософського аналізу. Проблема людини в філософії. Діяльність як основа людського буття. Структура людської діяльності. Антропосоціогенез. Єдність природного і соціального в людині. Проблема смерті та безсмертя людини у філософському світогляді. Сенс життя людини. Людина, індивід, індивідуальність, особистість.

Цінності та їх роль у житті людини та суспільства. Історичний розвиток філософських уявлень про цінності. Класифікація цінностей. Базові цінності людського життя. Цінності і сучасність.

Суспільний прогрес і глобальні проблеми сучасності. Концепція суспільного прогресу та його критерії. Сутність і перспективи науково-технічного прогресу. Глобальні проблеми сучасності.

Тема 15. Основні сфери життя суспільства.

Економічна сфера життя суспільства. Суспільне виробництво. Продуктивні сили. Виробничі відносини. Взаємозв'язок продуктивних сил та виробничих відносин. Сутність науково-технічної революції. Соціальні наслідки НТР.

Соціальна сфера життя суспільства. Соціальне життя суспільства. Структура суспільства. Класи. Страти. Сім'я. Етноси.

Політична сфера життя суспільства. Сутність, структура і функції політичної системи. Держава – базовий інститут політичної системи. Національна держава і громадянське суспільство. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи.

Духовна сфера життя суспільства. Сутність духовного життя суспільства. Буденна і теоретична свідомість. Суспільна психологія й ідеологія. Суспільна свідомість та її основні форми (політика, право, мораль, релігія, наука, мистецтво, філософія). Особливості духовної культури суспільства.

6.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	усього	Денна форма				
		у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Філософія, її коло проблем	5	1	1			3
Тема 2. Предмет та функції філософії	5	1	1			3
Разом за змістовим модулем 1	10	2	2			6
Тема 3. Філософія Стародавнього світу	7	2	2			3
Тема 4. Філософія Середньовіччя і доби Відродження	6	2	1			3
Тема 5. Філософія Нового часу	6	2	1			3
Тема 6. Німецька класична філософія	7	2	2			3
Тема 7. Сучасна світова філософія	7	2	2			3
Тема 8. Філософія України	7	2	2			3
Разом за змістовим модулем 2.	40	12	10			18
Тема 9. Філософський зміст проблеми буття	6	2	1			3
Тема 10. Свідомість: її походження і сутність	6	2	1			3

Тема 11. Діалектика та її альтернативи	7	2	2			3
Тема 12. Пізнання як предмет філософського аналізу	5	1	1			3
Тема 13. Методологія наукового пізнання	5	1	1			3
Разом за змістовим модулем 3.	29	8	6			15
Тема 14. Суспільство як предмет філософського аналізу	5	1	1			3
Тема 15. Основні сфери життя суспільства	6	1	1			4
Разом за модулем 4.	11	2	2			7
Усього годин	90	24	20			46

6.3 Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія, її коло проблем.	1
2	Предмет та функції філософії	1
3	Філософія Стародавнього світу	1
4	Філософія Середньовіччя і доби Відродження	1
5	Філософія Нового часу	1
6	Німецька класична філософія	1
7	Сучасна світова філософія	2
8	Філософська думка в Україні	2
9	Філософський зміст проблеми буття	2
10	Свідомість: її походження і сутність	2
11	Діалектика та її альтернативи	2
12	Пізнання як предмет філософського аналізу	1
13	Методологія наукового пізнання	1
14	Суспільство як предмет філософського аналізу	1
15	Основні сфери життя суспільства	1
	Разом	20

6.4 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія, її коло проблем	3
2	Предмет та функції філософії	3
3	Філософія Стародавнього світу	3
4	Філософія Середньовіччя і доби Відродження	3
5	Філософія Нового часу	3
6	Німецька класична філософія	3
7	Сучасна світова філософія	3
8	Філософія України	3
9	Філософський зміст проблеми буття	3
10	Свідомість: її походження і сутність	3
11	Діалектика та її альтернативи	3
12	Пізнання як предмет філософського аналізу	3
13	Методологія наукового пізнання	3
14	Суспільство як предмет філософського аналізу	3
15	Основні сфери життя суспільства	4
	Разом	46

Самостійна робота є основним способом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Час, відведений для самостійної роботи студента, становить 46 годин і в навчальну та індивідуальну роботу викладача не обліковується.

Самостійна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, першоджерелами, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-методичним комплексом тощо.

У межах навчальної дисципліни «Філософія» індивідуальна робота студента є *варіативною* і включає *наступні завдання*:

1. конспект із теми за заданим планом або планом, який студент розробив самостійно;
2. ведення словника термінів;
3. конспект першоджерел;
4. підготовка усної доповіді, реферату, презентації або есе з окремої теми, питання чи вузької проблематики, яку студент узгоджує з викладачем.
5. підготовка проектів з соціально-філософської проблематики тощо

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Навчальна дисципліна «Філософія» передбачає показ ілюстративного матеріалу та комп'ютерне тестування. Тестування здійснюється в системі Moodle. Для успішного оволодіння змістовим обсягом компонент програми використовуються спеціалізовані кабінети, обладнані мультимедійними пристроями та Wi-fi мережею.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Александрова О. В. Філософія Середніх віків та доби Відродження: Підручник. /О. Александрова. – К.: ПАРАПАН, 2002. – 172 с.
2. Білодід Ю. М. Філософія. Український світоглядний акцент: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Кондор, 2006. – 358 с.
3. Блецкан М. І. Соціальна філософія: Курс лекцій. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2004. – 212 с.
4. Блецкан М. І., Логойда В. М. Філософія: онтологія, гносеологія, діалектика: Курс лекцій, Ужгород, 2002. – 216 с.
5. Вандишев В. М. Філософія. Екскурс в історію вчень і понять: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2005. – 474 с.
6. Волинка Г. І. Філософія Стародавності і середньовіччя в освітньому контексті: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. – К.: Вища школа, 2005. – 544 с.
7. Воронкова В. Г. Філософія: Навчальний посібник. – Київ: ВД «Професіонал», 2004. – 464 с.
8. Вступ до філософії: історико-філософська пропедевтика: Підручник / За ред. Г. І. Волинка. – К.: Вища школа, 1999. – 624 с.
9. Герасимчук А. А., Тимошенко З. І. Курс лекцій з філософії: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – 424 с.
10. Горський В. С., Кислюк К. В. Історія української філософії: Підручн. – К.: Либідь, 2004. – 488 с.
11. Григор'єв В. Й. Філософія: Навч. посіб. – К.: Центр навч. літератури, 2004. – 248 с.
12. Гринів О. Історія української філософії / Олег Гринів. – Львів : Тріада плюс, 2015. – 302 с.
13. Губар О. М. Філософія: інтерактивний курс лекцій: Навч. посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007 — 416 с.
14. Данильян О. Г., Тараненко В. М. Філософія: Підручник. 2-ге видання. – Харків: Право, 2012. – 352 с.
15. Дольська, О. О. Філософія сучасного суспільства: навч.-метод. посіб. — Харків : Підручник НТУ «ХПІ», 2012. — 180 с.
16. Історія філософії: Підручник / За ред. В. І. Ярошовця. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 774 с.
17. Касьян В. І. Філософія: Навч. посіб. – К.: Знання, 2004. – 406 с.
18. Лузан А. О. Вступ до філософії: навчальний посібник для студентів вузів. – К.: ЦУЛ, 2013. – 135 с.
19. Пазенок В. С. Філософія : навч. посіб. / В. С. Пазенок. –Київ : Академвидав, 2008. – 279 с.

20. Петрушенко В. Л. Історія світової філософії. Фундаментальні проблеми філософії. Навчальний посібник. – Львів: НУ»ЛП», 2002.
21. Петрушенко, В. Л. Філософія: навч. посібник. — Львів : Новий світ, 2011. — 648 с.
22. Поцюрко М. Філософія : навч.-метод. посіб. / Марія Поцюрко. – Львів : Сполом, 2014. – 276 с.
23. Присухін С. І. Філософія: хрестоматія. / С. Присухін - К.: КНЕУ, 2011. - 352 с.
24. Рижак Л. Філософія : підручник / Людмила Рижак. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 650 с.
25. Саух П. Ю. Філософія: навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
26. Скотний В. Г. Філософія: історичний і систематичний курс. – К.: Знання України, 2005. – 576 с.
27. Філософія : підручник / Ред. Л. В. Губерський. — Харків: Фоліо, 2013. — 510 с.
28. Філософія: історія, суспільство, освіта: підручник / Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. - К. : Київський університет, 2011. - 575 с.
29. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К.: Книга, 2005. – 528 с.
30. Філософія: навч. посіб./ Я. Козьмук, О. Задубрівська. - Чернівці: Рута, 2012. - 139 с.
31. Філософія: навч. посіб. для аспірантів і здобувачів / [за наук. ред. А. В. Арістової і С. В. Синякова]. - К.: НТУ, 2013. - 245 с.
32. Філософія: Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл / За заг. ред.: Ю. В. Осічнюка. – К.: Атіка, 2003. – 464 с.
33. Філософія: Підручник / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. – 2-е вид., випр., доп. – К.: Академвидав, 2006. – 592 с.
34. Філософія: Підручник / За загальною редакцією М. І. Горлача, В. Г. Кременя, В. К. Рибалка. – Харків: Консум, 2001. – 672 с.
35. Філософія: підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. - Х.: Право, 2013. - 431 с.
36. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. Л. В. Губерського. — 2-ге вид., стер. — К. : Знання, 2012. — 621 с.
37. Читанка з історії філософії: Зарубіжна філософія ХХ ст. / Під ред. Г. І. Волинки. – К.: Фірма «Довіра», 1993. – 239 с.
38. Щерба С. П., Тофтул М. Г. та ін. Філософія: короткий виклад: Навч. посіб. – К.: Кондор. – 2003. – 352 с.

Допоміжна

1. Арістотель Політика / Арістотель; Пер. з давньогрецької О. Кислюк. – 2-ге вид. – К.: Основи, 2003. – 239 с.
2. Гегель Ф. Г. В. Феноменологія духу = Phanomenologie des Geistes / Георг Вільгельм Фридрих Гегель; Пер. з нім. П. Тарашук; Науков. ред. перекл. Ю. Кушаков. – К.: Основи, 2004. – 548 с.
3. Гусев В. І. Західна філософія Нового часу. XVII–XVIII ст.: Підручник. – К.: Либідь, 2000. – 368 с.
4. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі = Praktische philosophie in der modernen welt / Вікторіо Гьосле; Пер. з німецької А. Єрмоленка. – Київ: Лібра, 2003. – 248 с.
5. Декарт Рене. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшкодувати істину в науках. – К.: Тандем, 2001. – 104 с.
6. Захара І. С. Академічна філософія України (17- полов. 18 ст.). – Львів: Вид-во ЛНУ ім. Ів.Франка, 2000. – 240 с.

7. Історія філософії України. Хрестоматія: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1993. – 560 с.
8. Кант І. Критика чистого розуму. – К.: Юніверс, 2000. – 504 с.
9. Ніцше Ф. По той бік добра і зла (Прелюдія до філософії майбутнього): Генеалогія моралі. – Львів: Літопис, 2002. – 288 с.
10. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади = Also sprach Zarathustra. Der wille zur macht. – К.: Основи, 2003. – 437 с.
11. Платон. Держава / Платон. – К.: Основи, 2000. – 355 с.
12. Платон. Діалоги. – 2-вид. – К.: Основи, 1999. – 395 с.
13. Сковорода Г. С. Світ ловив мене, та не впіймав. – Харків: Фоліо, 2006– 607с.
14. Спіноза Бенедикт. Теологічно-політичний трактат = Tractatus theologico-politicus. – К.: Основи, 2003. – 237 с.
15. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://philsci.univ.kiev.ua/>
2. <http://plato.stanford.edu/>
3. <http://www.uct.kiev.ua/~sofi/>
4. <http://www.synergetics.org.ua/>